

ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ, ΚΡΙΣΗ, ΠΟΛΕΜΟΣ

ΤΙ ΔΙΑΟΛΟ ΕΧΟΥΜΕ ΚΑΤΑΛΑΒΕΙ ΩΣ ΤΩΡΑ

Όπως θα έχετε παρατηρήσει, τελευταία αφιερώνουμε κάμποσες από τις σελίδες του περιοδικού σε θέματα που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν λιγάκι... μακάβρια. Πιστέψτε μας, δεν είναι ότι κι εμείς τρελαινόμαστε να διαβάζουμε και να γράφουμε για τη ζωή στις εμπόλεμες κοινωνίες, για τις εξελίξεις του παγκοσμίου πολέμου, για τους εξοπλισμούς και τις οβίδες. Η συστηματική ενασχόληση με την πολεμική προετοιμασία μπορεί να σε οδηγήσει μέχρι και να βλέπεις στον ύπνο σου τον Δένδια ντυμένο Αγιοβασίλη και ζωσμένο κουμπούρια. Λογικό, γιατί αυτά ακριβώς είναι τα υλικά απ' τα οποία φτιάχνονται οι επιφύλακες. Απ' την άλλη, αυτά ακριβώς είναι και τα υλικά απ' τα οποία είναι φτιαγμένη η εποχή μας. Πώς αλλιώς να βγάλουμε άκρη απ' τον κόσμο γύρω μας που αλλάζει με πυρετώδεις ρυθμούς αν δεν τα κοιτάξουμε κατάματα; Άλλωστε, η μοναδική διαθέσιμη εναλλακτική είναι πολύ πιο παρανοϊκή. Τα μίντια μας τρίβουν στη μούρη τον πόλεμο μέχρι να παραλύσουμε από τον πανικό κι έπειτα όλοι οι ρουφιάνοι μαζεμένοι μάς προστάζουν να σφυρίζουμε αδιάφορα και να συζητήσουμε πραγματικά οτιδήποτε άλλο. Τα αποτελέσματα αυτής της σχιζοφρενικής συμπεριφοράς είναι προφανώς ολέθρια, τόσο συναισθηματικά όσο και διανοητικά. Εδώ που τα λέμε, δηλαδή, καλύτερα να σε στοιχειώνει ο Δένδιας. Χώρια που, καθώς αναμετρούμαστε με την πολεμική επικαιρότητα και τον χακί δημόσιο λόγο, δεν έχουμε αποκομίσει μόνο μεταμεσονύχτιες επισκέψεις από τον Υπουργό Πολέμου. Αλλά έχουμε βρεθεί να καταδυόμαστε στη ματωμένη φύση του καπιταλισμού· να περνάμε από κόκκινο τις κυρίαρχες αντιλήψεις για τις «κρίσεις» του· να ψάχνουμε τι πάει να πει «οικονομία», ειδικά όταν γίνεται «πολεμική»· να αντιλαμβανόμαστε πιο καθαρά την λειτουργία του κράτους που ετοιμάζεται για την καταστροφή. Παρακάτω θα μαζέψουμε και θα σας παρουσιάσουμε μερικά απ' τα συμπεράσματα που έχουμε βγάλει ως τώρα. Καλά, μην περιμένετε και θαύματα. Να περιμένετε, όμως, κατευθύνσεις. Εμάς μας έχουν φανεί χρήσιμες στην προσπάθειά μας να καταστρώσουμε πολιτικές στα λόγια και στον δρόμο. Οπότε ιδού!

1. Οι αντιπολεμικές θεωρίες (που κάτι τους λείπει)

Να ξεκινήσουμε με κάτι που σίγουρα δεν είναι καινούριο: κάθε ιδέα είναι προϊόν του καιρού της και του τόπου της. Έτσι και οι αντιλήψεις που έχουν διατυπωθεί για τον πόλεμο από τότε που τα καπιταλιστικά κράτη ξεκίνησαν να παίζουν κανονιές μεταξύ τους. Από γεννησιμιού τους, δηλαδή.

Πάρτε για παράδειγμα τον Μαρξ. Ο Μαρξ έζησε και έγραψε σε μια περίοδο σχετικής διακρατικής ειρήνης για την κατά τα άλλα αιματοβαμμένη ευρωπαϊκή ιστορία. Αυτή η συνθήκη έπαιξε καθοριστικό ρόλο στις αντιλήψεις του για τον πόλεμο. Σύμφωνα με δαύτες, οι πολεμικές δαπάνες ήταν «επουσιώδεις» ενώ ο στρατός και το ναυτικό ήταν ένα μάτσο «μη παραγωγικοί εργάτες». Μπορεί ο καπιταλισμός να είχε ανάγκη την ένοπλη βία κατά το στάδιο της πρωταρχικής συσσώρευσης προκειμένου να εδραιωθεί, αλλά από εκεί και έκτοτε ο πόλεμος δεν αποτελούσε παρά «φαινομενική» η οποία θα εξαλειφόταν καθώς θα εξαλειφόνταν και οι «ελαττωματικές κοινωνικές σχέσεις». ¹ Άλλωστε, όπως έγραφε ο Μαρξ, «οι εθνικοί διαχωρισμοί και οι αντιθέσεις των λαών εξαφανίζονται όλο και περισσότερο ήδη με την ανάπτυξη της αστικής τάξης, με την ελευθερία του εμπορίου, με τη διεθνή αγορά». ² Τούτες οι γνώμες δεν ήταν σωστές ή λανθασμένες. Ήταν προσδιορισμένες από τις συνθήκες εντός των οποίων γεννήθηκαν και από τις επιδιώξεις εκείνων που τις εξέφρασαν, δηλαδή του Μαρξ και του Ένγκελς. Οι οποίοι φιλοδοξούσαν να παρουσιάσουν τον καπιταλισμό ως ένα σύστημα καταδικασμένο να καταρρεύσει λόγω «εσωτερικών αντιφάσεων» που μονάχα οι ίδιοι μπορούσαν να εξηγήσουν. Κι έτσι, να εξασφαλίσουν για το κόμμα τους και τις μεθόδους του την απαραίτητη αξιοπιστία.

Τούτες οι γνώμες, βέβαια, διαψεύστηκαν παταγωδώς από την πραγματικότητα των επόμενων δεκαετιών. Ο πόλεμος όχι απλά δεν εξαλείφθηκε, αλλά στα τέλη του 19ου αιώνα έγινε βασικό συστατικό στοιχείο της κρατι-

κής πολιτικής. Η διακρατική διαμάχη οξύνθηκε δίκως προηγούμενο παίρνοντας το όνομα ιμπεριαλισμός μέχρι που εξερράγη στην παγκόσμια σύρραξη που έμεινε γνωστή στην ιστορία ως Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος και έλαβε χώρα στην αυγή του επόμενου αιώνα. Η Ρόζα Λούξεμπουργκ που έζησε από πρώτο χέρι τούτες τις εξελίξεις, ανέλαβε το δύσκολο έργο να ανασκευάσει τις θεωρίες του Μαρξ, λαμβάνοντας υπόψιν την καπιταλιστική βία που κάλπαζε. Κατά τη γνώμη της, ο καπιταλισμός ήταν αδύνατον να επιβιώσει ως κλειστό σύστημα. Ο μόνος τρόπος να ξεπεράσει τις «εσωτερικές του αντιφάσεις» ήταν να επεκτείνεται διαρκώς κατακτώντας νέες μη καπιταλιστικές αγορές. Μόνο που κι η καπιταλιστική επέκταση αυτή, σύμφωνα με τη Λούξεμπουργκ, είχε τα όριά της, τα οποία έγιναν εμφανή καθώς ξεδιπλωνόταν ο Μεγάλος Πόλεμος, ο οποίος οδηγούσε «τους πολιτισμένους λαούς της ίδιας της Ευρώπης σε ένα σύνολο καταστροφών με μοναδικό πιθανό αποτέλεσμα την πτώση του πολιτισμού ή τη μετάβαση σε έναν σοσιαλιστικό τρόπο παραγωγής». ³ Την εποχή της Λούξεμπουργκ, οι αντικαπιταλιστικές αναλύσεις δεν μπορούσαν πια να αγνοούν την πολεμική φύση του καπιταλισμού. Κι ακόμα, για τη Ρόζα, ο τρόμος που γεννούσε η κρατική βία έπρεπε εξηγηθεί, με τρόπο μάλιστα που να μην οδηγεί στην απελπισία αλλά στην πολιτική στράτευση. Εξού και οι γνώμες της για τον ιμπεριαλισμό και την αναπόφευκτη πτώση του κεφαλαίου στην οποία έπρεπε να παρέμβει καταλυτικά η οργανωμένη εργατική τάξη.

Οι οποίες γνώμες, και πάλι, δεν βάστηξαν πολύ καλά το επόμενο διάστημα. Τα καπιταλιστικά κράτη όχι απλά επιβίωσαν του Πρώτου κι ύστερα και του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, αλλά μόλις μερικά χρόνια αργότερα είχαν να περηφανευτούν για μερικές απ' τις λαμπρότερες στιγμές ανάπτυξης και κερδοφορίας στην ιστορία τους. Οι στιγμές αυτές, συνοδεύθηκαν από ένα σύντομο διάστημα φαινομενικού παγώματος των διακρατικών ανταγωνισμών υπό το βάρος των ψυχροπολεμικών ισορροπιών. Τότε εκδηλώθηκαν τα περίφημα κινήματα των '60s και των '70s, το πιο πλούσιο εκ των οποίων, σε επίπεδο αντικαπιταλιστικής θεωρίας τουλάχιστον, ήταν το ιταλικό. Και κοιτάξτε να δείτε: οι Ιταλοί αυτόνομοι, στην προσπάθειά τους να παρουσιάσουν την «εργατική τάξη όπως είναι, απειλητική κι επικίνδυνη» ⁴ και ζώντας σε καθεστώς σχετικής ειρήνης, δεν έπιασαν τη σκυτάλη από τη Λούξεμπουργκ. Δεν καταπίστηκαν με τις πρόσφατες εμπειρίες του φασισμού και του σταλινισμού, δεν μίλησαν για τις εξίσου πρόσφατες εμπειρίες των παγκοσμίων πολέμων. ⁵ Και λογικό. Τα κινήματα που εκπροσωπούσαν γεννήθηκαν μέσα σε ένα κράτος του οποίου οι επεκτατικές φιλοδοξίες είχαν προσωρινά παγώσει. Σ' αυτό το κράτος ήθελαν να επιτεθούν. Η απροθυμία τους ν' ανασύρουν τον τρόπο της καπιταλιστικής βίας από το κοντινό παρελθόν ήταν απόλυτα συμβατή με τους σκοπούς τους.

Τούτο το κείμενο δεν φιλοδοξεί σε καμία περίπτωση να είναι ένας εξαντλητικός κατάλογος των αντικαπιταλιστικών θεωριών περί πολέμου. Παραθέσαμε απλώς τρία επεισόδια των οποίων το ηθικό δίδαγμα είναι το εξής: κάθε γνώμη που έχει εκφραστεί για τον πόλεμο είναι ιστορικά προσδιορισμένη. Και λοιπόν; Ε, λοιπόν, μας έχει λάξει να ζήσουμε στα Νότια Βαλκάνια, στους καιρούς της προετοιμασίας του Τετάρτου Παγκοσμίου Πολέμου, μέσα στα σύνορα του ελληνικού κράτους που δονείται σύσσωμο από πολεμική μανία. Η δουλειά μας δεν είναι ν' αναζητούμε έτσι αόριστα την αλήθεια στους θεωρητικούς του παρελθόντος, ούτε και να περιδιαβαίνουμε σε αφηρημένες ακαδημαϊκές έννοιες. Η δουλειά μας είναι να καταστρώσουμε μια αντιπολεμική κριτική που να ταιριάζει στον καιρό μας και στον τόπο μας. Δεν μπορεί παρά να είναι μια κριτική που θα λαμβάνει υπόψιν τη γεωγραφική θέση της ελληνικής επικράτειας, την ιμπεριαλιστική ιστορία αυτής εδώ της χώρας, την ταξική της διάρθρωση. Και, φυσικά, στόχος της θα είναι να πειστούμε για την κομβική σημασία που έχει η πολιτική οργάνωση και οι δυνατότητες που ανοίγει για καθημερινή εναντίωση στα πολεμικά σχέδια του ελληνικού κράτους. Το δίκως άλλο, όσο αναγκαία μάς είναι αυτή η κριτική, άλλο τόσο θα είναι προσδιορισμένη απ' τους δικούς μας σκοπούς, τη δική μας θέση, τη δική μας ιστορία.

ΤΙ ΔΙΑΒΑΖΟΥΜΕ

Αντιλαμβάνεστε ενδεχομένως ότι οι αντιλήψεις που παραθέτουμε στο κυρίως κείμενο ούτε από το κεφάλι μας έχουν κατέβει, ούτε και επινοήθηκαν τώρα που ο Δένδιας έχει βγει και κάνει τον μπαμπούλα. Αν δεν ξέραμε πού να ανατρέξουμε και, ακόμη σημαντικότερο, αν δεν είχαμε ήδη καταθέσει γνώμες για το κράτος και τον πόλεμο, τα πράγματα θα ήταν πολύ δύσκολα. Τις πηγές μας μπορείτε να τις βρείτε στις υποσημειώσεις, αλλά επειδή υποψιαζόμαστε ότι κανείς δεν κάθεται να τις διαβάσει λέμε να βάλουμε εδώ έναν οδηγό, σε περίπτωση που υπάρχουν κι άλλοι επίδοξοι πολέμιοι της κυρίαρχης αφήγησης περί πολέμου (πράγμα που θα μας έκανε πολύ χαρούμενους εδώ που τα λέμε). Το λοιπόν:

2. Η έννοια της «κρίσης» (που τελευταία μας φαίνεται λιγάκι μάπα)

Πηγαίνοντας λοιπόν να καταστρώσουμε αντιπολεμική κριτική (τρομάρα μας...) κοιτάξτε να δείτε πού σκοντάψαμε πρώτα-πρώτα. Στην ιδέα της «καπιταλιστικής κρίσης». Πρόκειται για μια ιδέα που μετράει εκατοντάδες χρόνια ιστορίας. Η διαδρομή της ξεκινάει από τον Μαρξ τον ίδιο στις αρχές του 19ου αιώνα και φτάνει ως τους συριζαίους των ημερών μας.⁶

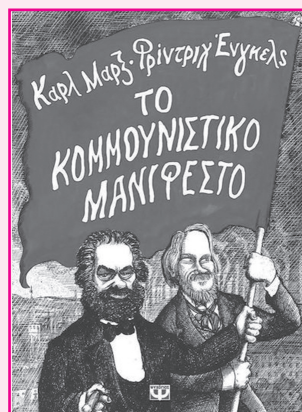
Στον πυρήνα της, είναι μια απλή ιδέα. Ο καπιταλισμός πάσχει από άλυτα, εσωτερικά προβλήματα. Πρόκειται για τις «αντιφάσεις» που αναφέραμε και προηγουμένως. Οι αντιφάσεις αυτές έχουν τον χαρακτήρα μιας ανίατης, αυτοάνοσης ασθένειας που σιγοτρώει τον καπιταλισμό και τελικά θα τον οδηγήσει στον θάνατο. Όλη η κουβέντα γύρω από τις «καπιταλιστικές κρίσεις» καταλαμβάνεται στην ουσία από παραλλαγές αυτού του σαφούς συλλογισμού (εσωτερικές αντιφάσεις – κρίση – τελική κατάρρευση) με διαφορετικές ποσότητες ντετερμινισμού, επιστημονικών αξιώσεων και εργατικής υποκειμενικότητας.

Ο λόγος που μας ενδιαφέρει αυτή η κουβέντα είναι γιατί έχει επηρεάσει έντονα τις αντιλήψεις για τον παγκόσμιο διακρατικό ανταγωνισμό. Δεν χρειάζεται να ανατρέξουμε στην ιστορία για να το διαπιστώσουμε. Οι σύγχρονες αντιλήψεις για το ελληνικό κράτος καθιστούν τη σχέση μεταξύ κρίσης και πολέμου ορατή δια γυμνού οφθαλμού. Παράδειγμα: θυμάστε την άποψη σύμφωνα με την οποία το ελληνικό κράτος περνάει τόσο βαθιά κρίση, έχει μαζέψει τέτοια χρέη, έχει ξεβρακωθεί τόσο πολύ στους «διεθνείς μηχανισμούς» που είναι... αδύνατον να συμμετάσχει σε οποιονδήποτε πόλεμο; Εντάξει, ίσως σήμερα που τα αφεντικά μας έχουν αγοράσει μπόμπες για μια χιλιετία και γλυκοκοιτάνε κάθε ανοιχτό μέτωπο στον πλανήτη να φαίνεται κάπως αστεία. Έχει όμως και μια άλλη εκδοχή, πολύ επιδραστικότερη. Ότι δηλαδή το ελληνικό κράτος στρέφεται προς τις πολεμικές περιπέτειες ακριβώς εξαιτίας της κρίσης του. Οι εσωτερικές του αντιφάσεις έχουν δημιουργήσει άλλα οικονομικά προβλήματα και τα έχουν οξύνει σε τέτοιο βαθμό που άλλη γιατρεία δεν υπάρχει παρά να φορέσει το ανήμπορο κράτος τα χακί μπας και τη σκαπουλάρει. Αυτή εδώ η προσέγγιση, με μια πρώτη ματιά, δεν φαντάζει και τόσο παράλογη, έτσι; Σίγουρα την έχουμε μεταχειριστεί κι εμείς οι ίδιοι στο παρελθόν.

Ακούστε να δείτε όμως τι προβλήματα έχουν αυτές οι προσεγγίσεις.

Πρώτον, η παρομοίωση του πολεμικού καπιταλιστικού κράτους μ' ετοιμοθάνατο ασθενή είναι μια πολύ παραπλανητική απεικόνιση της πραγματικότητας. Διότι μας βάζει να πιστέψουμε ότι έχουμε να κάνουμε μ' έναν μηχανισμό που παραπαίει, ακριβώς τη στιγμή που αυτός ο μηχανισμός επιβάλλει επάνω μας την πιο ασάβληνη πειθαρχία, συγκεντρώνει στα χέρια του τον έλεγχο κάθε πτυχής της ζωής μας και ετοιμάζεται να εξαπολύσει τη μέγιστη καταστροφική του δύναμη. Όχι, τα πολεμικά κράτη δεν ασθενούν. Τα πολεμικά κράτη είναι μια χαρά στην υγεία τους. Όσοι το αποκρύπτουν, έχουν πολιτικό συμφέρον να το κάνουν. Διότι όποιος παρουσιάζει τον πόλεμο ως αποτέλεσμα προβλημάτων που δημιουργούνται από την κρίση, υπονοεί ότι γνωρίζει άλλες λύσεις σε αυτά τα προβλήματα, ότι υπάρχει

Ο ΜΑΡΞ

Για αρχή ξεκινήσαμε από τα βασικά. Μπορείτε για παράδειγμα να πιάσετε το Κομμουνιστικό Μανιφέστο και να δείτε πόσες φορές αναφέρονται η κρίση και ο πόλεμος και με τι τρόπο. Θα εντυπωσιαστείτε.

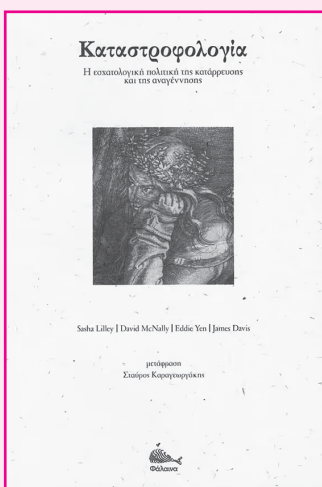
καλύτερος τρόπος να διαχειριστεί κανείς τα κρατικά αδιέξοδα. Για θυμηθείτε την ελληνική αριστερά. Με αυτήν ακριβώς τη φιλολογία δεν έφτασε μέχρι και να αναλάβει τη διακυβέρνηση της χώρας πριν από μια δεκαετία; Και να το σημειώσουμε μπας κι έχει ξεχαστεί: οι αριστεροί δεν απέκλιναν ούτε μοίρα από την επιθετική εξωτερική πολιτική των προκατόχων τους.

Δεύτερον, η ιστορία του ίδιου του ελληνικού κράτους είναι εξαιρετικά διδακτική προκειμένου να καταλάβουμε τη σχέση ανάμεσα στην κρίση και τον πόλεμο. Αρκεί να ανατρέξουμε στην οικονομική κατάσταση της Ελλάδας και να την αντιπαραβάλλουμε με την επέκταση των συνόρων της. Η εικόνα που αναδύεται δεν είναι η εικόνα ενός κράτους που αναγκάζεται να πάρει ξανά και ξανά τα όπλα επειδή ταλανίζεται από άλυτα προβλήματα. Αντιθέτως, είναι η εικόνα ενός κράτους που έχει ανάγκη την «κρίση» σε σταθερή οικονομική πολιτική. Που χρησιμοποιεί το χρέος σαν κάρβουνο για την αχόρταγη πολεμική του μηχανή. Που πολεμεί χρεοκοπημένο, που κατακτάει χρεοκοπημένο, που επεκτείνεται χρεοκοπημένο. Τούτη τη δουλειά, απλά την έχουμε ξεκινήσει.⁷ Και αξίζει να την πάει κανείς παραπέρα, αξίζει να εξεταστεί τι διάολο οικονομικές πολιτικές επιλέγουν τα κράτη που προετοιμάζονται για πόλεμο. Σίγουρα θα μάθουμε πολύ περισσότερα γι' αυτό το πράγμα που ονομάζεται οικονομία και μας παρουσιάζεται σαν αδάμαστο κτήνος ενώ εμείς υποπετυώμαστε ότι είναι μια μυστικιστική γλώσσα στην οποία αποτυπώνονται οι κρατικές πολιτικές. Ακόμη πιο σίγουρα, θα παραγκωνίσουμε κάπως τη λέξη «κρίση» απ' το πολιτικό μας λεξιλόγιο, πράγμα που θα μας επιτρέψει να αντικρίσουμε τον πόλεμο ως την πραγματική ουσία του καπιταλιστικού έθνους-κράτους.

3. Ο πόλεμος (που διεξάγεται πρώτα εντός των συνόρων)

Εντωμεταξύ, ίσως και να το έχετε παρατηρήσει ήδη ότι τόσο ώρα σχεδόν δεν έχουμε πει κουβέντα για τανκς, για χαρακώματα και για πτώματα. Σίγουρα όχι επειδή η εποχή μας τα στερείται, κάθε άλλο. Έχουμε την αίσθηση, όμως, ότι γίνεται συντονισμένη προσπάθεια να εστιάσουμε αποκλειστικά και μόνο στις προφανείς όψεις της ένοπλης σύγκρουσης. Να εννοήσουμε, δηλαδή, τον πόλεμο ως τη στιγμή που η οβίδα φεύγει από το κανόνι και χτυπάει τον στόχο της, ως στατιστικές για νεκρούς και τραυματίες. Ο ίδιος ο Υπουργός Πολέμου, Νίκος Δένδιας, σ' αυτήν ακριβώς την προσπάθεια συνέβαλλε πριν λίγο καιρό βάζοντας στη συζήτηση τα φέρετρα που είναι τυλιγμένα με σημαίες.⁸ Το αποτέλεσμα είναι να εξοβελίζονται από το οπτικό μας πεδίο τεράστιες περιοχές ενδιαφέροντος για τα εμπόλεμα κράτη που αφορούν τις ζωές μας τις ίδιες στο σήμερα, όχι μονάχα τη στιγμή που θα αρχίσουν να ακούγονται εκρήξεις.

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΟΛΟΓΙΑ

Τούτο το βιβλίο είναι γραμμένο από Αμερικανούς ακαδημαϊκούς με ψίλο-αναρχικά φρονήματα και περιλαμβάνει μια σχετικά λεπτομερή καταγραφή της διαδρομής της έννοιας «κρίση» από τον ίδιο τον Μαρξ μέχρι σχεδόν και τις μέρες μας.

Το αντίδοτο σ' αυτήν τη συσκότιση προσπαθήσαμε να το μαγειρέψουμε με τον εξής τρόπο: πάσαμε να περιορίζουμε την αντιπολεμική μας κριτική στο «δεν πολεμάμε». Την επεκτείναμε ώστε να μπορεί να εναντιώνεται στις άλλοτε ανεπαίσθητες και άλλοτε κραυγαλέες αλλαγές που λαμβάνουν χώρα μπροστά στα μάτια μας καθώς το κράτος γίνεται ολοένα και πιο χακί. Δώσαμε όνομα σ' αυτή τη διαδικασία. Την είπαμε πολεμική προετοιμασία. Και αναλύσαμε τα υλικά της. Ανάμεσα τους ξεχωρίσαμε την επιβολή της πειθαρχίας που απλώνεται σε κάθε πτυχή της κοινωνικής ζωής.⁹ Ξεχωρίσαμε, επίσης, την απογύμνωση της οικονομικής ζωής από τις προφάσεις και τη συγκέντρωσή της στα χέρια του κράτους με τρόπο που να επωφελεί την πολεμική του μετάλλαξη.¹⁰ Αυτό το δεύτερο το είπαμε πολεμική οικονομία. Τέλος, ξεχωρίσαμε την κατάρρευση των ψευδών διαχωρισμών ανάμεσα στην «πρόνοια» και την «επιτήρηση» και την ανάδειξη και των δύο σε κρατικά εξαρτήματα. Στο τέλος, φτάσαμε να αντιλαμβανόμαστε την πολεμική προετοιμασία με τον εξής τρόπο: ως το κράτος που προσανατολίζει κάθε διαθέσιμο μέσο και κάθε διαθέσιμο πόρο, σε έναν και μοναδικό σκοπό. Έπειτα πήγαμε και κοιτάξαμε τι συμβαίνει στα μετόπισθεν των κρατών που ήδη εμπλέκονται σε πόλεμο.¹¹ Και τι να δούμε; Την πολεμική προετοιμασία να έχει γίνει πολεμική πραγματικότητα. Δηλαδή τις ίδιες πολιτικές που ζούμε εδώ, να εφαρμόζονται κι εκεί με ακόμα σκληρότερους όρους.

Όλα αυτά σίγουρα δεν είχαν αποκλειστικά θεωρητικούς σκοπούς. Ναι, μας έδωσαν τη δυνατότητα να αντιλαμβανόμαστε πολύ πιο καθαρά τη φύση του κρατικού μηχανισμού που ορθώνεται απέναντι μας. Αλλά, ταυτόχρονα, άνοιξαν μπροστά μας κι έναν ωκεανό αντιπολεμικών πρακτικών. Απ' αυτήν την οπτική που προτείνουμε, μια διαδηλώση ενάντια στη φιλολογία περί νεανικής εγκληματικότητας είναι μια αντιπολεμική κίνηση. Μια απίση ενάντια στον κατακλυσμό του αστικού ιστού από τροχόματσους είναι μια αντιπολεμική κίνηση. Τα αυτοκόλλητα στις ταμπέλες, το πέσιμο στις τεχνολογίες των αφεντικών, η αντιπαράθεση με τους ναζί, η κριτική στον κρατικό φεμινισμό, όλα τους στρέφονται ενάντια στην πολεμική προετοιμασία του ελληνικού κράτους. Απ' αυτήν την οπτική δεν έχουμε να περιμένουμε κανένα κόμμα να λύσει τις αντιφάσεις τις καπιταλιστικής οικονομίας, καμία ονειρεμένη παλλαϊκή κινητοποίηση που θα καταλύσει τον στρατό τον ίδιο. Ούτε, όμως κι είναι ανάγκη, να περιμένουμε καρτερικά τη στιγμή που θα ξεσπάσουν οι μάχες, μια στιγμή που δίχως αμφιβολία αυτό που θα μας καταλάβει θα είναι η αίσθηση της ανικανότητας. Διότι

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Για το ζήτημα ταξικότητα της πολεμικής κινητοποίησης στραφήκαμε στην πολύτιμη δουλειά των τόμων Σπουδές στο Γαλανόμαυρο. Για το ζήτημα ελληνικό χρέος και ελληνικός επεκτατισμός αξίζει κανείς να διαβάσει το Επτά Πόλεμοι, Τέσσερις Εμφύλιοι και Επτά Πτωχεύσεις, του ιστορικού Γιώργου Δερτιλή και να δει σε πόσο διαφορετικά συμπεράσματα από εμάς καταλήγει.

μπορούμε σήμερα να οργανώσουμε το σαμποτάζ στην πολεμική μηχανή, με τις δικές μας δυνάμεις, όσο μικρές κι αν μας φαντάζουν. Στην πραγματικότητα όσο οι καιροί γίνονται πιο δυσοίωνοι, τόσο αυτό το σαμποτάζ, θα αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη σημασία, τόσο θα αποτελεί την μοναδική αξιοπρεπή επιλογή.

4. Οι κοινωνικές τάξεις (που άμα τις ξεχάσουμε μας πήρε ο διάολος)

Αλλά ποιος θα το κάνει, τέλος πάντων, αυτό το σαμποτάζ; Η απάντηση σ' αυτήν την ερώτηση μας φέρνει ίσως και στο σημαντικότερο απ' αυτά που έχουμε καταλάβει.

Το κράτος πασχίζει να παρουσιάσει τον πόλεμο ως τον μεγάλο εξισωτή, ως τη συνθήκη απέναντι στην οποία όλοι είμαστε ίσοι και όλοι πρέπει να εργαστούμε ως ένα. Αλλά τα πράγματα δεν είναι καθόλου έτσι. Το αποδεικνύει περίτρανα η φύση της πολεμικής προετοιμασίας του ελληνικού κράτους. Το επιβεβαιώνουν όσα έχουμε μπορέσει να κατανοήσουμε απ' τη ζωή στα μετόπισθεν των εμπόλεμων κοινωνιών. Οι πολιτικές που ξεδιπλώνονται εναντίον μας είναι ταξικές με την πιο σκληρή έννοια της λέξης. Σκεφτείτε μονάχα ποιος τρώει τα πρόστιμα που γίνονται λεφτά στα κρατικά ταμεία έτοιμα να μετατραπούν σε κουμπούρια. Σκεφτείτε ποιος είναι το αντικείμενο των νέων πειθαρχικών πολιτικών. Σκεφτείτε ποιος συντρίβεται από το βάρος των οικονομικών τεχνασμάτων που επιστρατεύουν τα αφεντικά. Σκεφτείτε, τελικά, ποιος θα πεθάνει όταν χρειαστεί. Η εργατική τάξη. Για την οποία ο πόλεμος δεν είναι ούτε τανκς, ούτε εθνικά δίκια, ούτε ηρωικές μάχες. Είναι μια διαρκής αβίωτη καθημερινότητα, μια υποτίμηση με απώτερο προορισμό ακόμα και την εξόντωση.

Όσο κι αν προσποιούνται περί του αντιθέτου οι κρατικοί αρμόδιοι αυτό το γνωρίζουν καλά. Γι' αυτό και κάθε τους πολιτική, όσο αξιοκρατική κι αν παρουσιάζεται, λειτουργεί πάντα με ταξικά φίλτρα. Οι ανώτερες τάξεις έχουν τον τρόπο ν' αποφεύγουν τα μπλόκα, οι μπάτσοι τους αναγνωρίζουν απ' τα αυτοκίνητά τους. Οι ανώτερες τάξεις έχουν τον τρόπο ν' αποφεύγουν τις νομικές κυρώσεις, οι δικαστές τους αναγνωρίζουν απ' τα ρούχα κι από τους δικηγόρους τους. Οι ανώτερες τάξεις έχουν φυσικά τον τρόπο ν' αποφεύγουν την εμπλοκή με την αγορά εργασίας, οι ανώτερες τάξεις απλά αδιαφορούν για τις τιμές των προϊόντων. Και στο τέλος, οι ανώτερες

ΟΙ ΑΥΤΟΝΟΜΟΙ

Νομίζουμε ότι την ιδέα του κράτους που προσανατολίζει κάθε μηχανισμό του σε έναν σκοπό την έχουμε πρωτοξεσηκώσει απ' το βιβλίο του Ιταλού Αυτόνομου Σέρτζιο Μπολόνια Ναζισμός και Εργατική Τάξη. Ο Αμερικανός αυτόνομος Τζορτζ Καφέντζις απ' την άλλη φιλοξενεί στο βιβλίο του μια κατατοπιστική αναδρομή στις μαρξιστικές αντιλήψεις περί πολέμου.

ΟΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Κι ένα τελευταίο: δίχως το διάβασμα του καθημερινού τύπου θα ήταν αδύνατο να συνδέσουμε στιδίοποτε από τα παραπάνω με την ελληνική πραγματικότητα και τις επιδιώξεις των αφεντικών μας σήμερα. Κι επίσης: δίχως την γραπτή παρακαταθήκη του περιοδικού Antifa, θα ήμασταν αναγκασμένοι να ξεκινάμε κάθε φορά από την αρχή.

τάξεις έχουν τον τρόπο να αποφεύγουν και τη θητεία και το μέτωπο.¹² Οι κρατικές πολιτικές είναι σχεδιασμένες πάνω στην ταξική φύση της κοινωνίας. Κι ακόμα παραπέρα: οι πολεμικοί σχεδιασμοί του κράτους όσο μεριμνούν για την εδαφική επέκταση, άλλο τόσο φροντίζουν για τη διατήρηση αυτής της ταξικής ιεραρχίας στο εσωτερικό.

Ε, λοιπόν, οι μόνοι που έχουμε συμφέρον να κάνουμε σαμποτάζ στα πολεμικά σχέδια του ελληνικού κράτους, είμαστε εμείς, η εργατική τάξη αυτού του τόπου. Για την ακρίβεια, εμείς είμαστε που απλά δεν έχουμε άλλη επιλογή. Όσο ταξική είναι η ουσία αυτών των σχεδίων, άλλο τόσο ταξικά προσδιορισμένοι είμαστε και οι εχθροί τους. Εμείς τρώμε την πίεση, εμείς βλέπουμε τις ζωές μας να πηγαίνουν από το κακό στο χειρότερο, εμείς θα κληθούμε τελικά να πάμε να φορήσουμε για τα αφεντικά. Ποιος θέλατε να το κάνει δηλαδή το σαμποτάζ, κάνας άλλος;

Τελικά, τι διάβολο έχουμε καταλάβει, ως τώρα;

Να τι έχουμε καταλάβει:

Οι αντιλήψεις για τον πόλεμο που κυκλοφορούν εκεί έξω έχουν διαμορφωθεί απ' τις ιστορικές και τις κοινωνικές συγκυρίες μέσα στις οποίες γεννήθηκαν και εξυπηρετούν τους σκοπούς εκείνων που τις εξέφρασαν. Πρέπει να τις έχουμε υπόψιν. Αλλά έχουμε ανάγκη από τις δικές μας αντιλήψεις. Έχουμε ανάγκη από αντιπολεμική κριτική φτιαγμένη για τα Νότια Βαλκάνια εν μέσω Τετάρτου Παγκοσμίου Πολέμου, φτιαγμένη για αντιεξουσιαστές που θέλουν να τα βάλουν με το ελληνικό κράτος και τις εθνικές του αφηγήσεις.

Η κριτική αυτή δεν μπορεί να αντιλαμβάνεται το ελληνικό κράτος ούτε ως καμένο, ούτε ως ασθενές. Αντιθέτως, πρέπει να αντιλαμβάνεται την υποτιθέμενη κρίση του ως το σύνολο των πολιτικών που έχει επιλέξει για να προετοιμαστεί για το παγκόσμιο σφαγείο.

Οι πολεμικές πολιτικές του ελληνικού κράτους δεν είναι μόνο οι εξοπλισμοί και οι κόντρες του έξω από τα σύνορα. Εξίσου κοιτάνε και προς τα μέσα. Λειτουργούν προς την οικοδόμηση της πολεμικής κοινωνίας και της πολεμικής οικονομίας μέρα με τη μέρα. Είναι όλα εκείνα που φτιάχνουν την ασφυξία της καθημερινότητας την οποία νιώθουμε στο πετσί μας. Δεν είναι όμως άτρωτα, απλώνουν παντού τριγύρω μας προσιτές

απολήξεις, ιδανικές να γίνουν στόχος σαμποτάζ.

Κάθε πολεμικό σχέδιο του ελληνικού κράτους εκδηλώνεται με σκληρά ταξικό τρόπο και αποσκοπεί στην διατήρηση της ταξικής ιεραρχίας. Οι εχθροί του, λοιπόν, δεν μπορούν παρά να είναι κι αυτοί ταξικά προσδιορισμένοι.

Αυτά έχουμε καταλάβει ως τώρα. Δεν είναι με κανέναν τρόπο «η αλήθεια». Είναι, όμως, η δικιά μας αλήθεια, αυτή που έχουμε ανάγκη για να κάνουμε αντιπολεμική πολιτική. Άλλωστε, δεν θα την κάνει κανείς άλλος για εμάς.

1. Αυτή η σύνοψη των ιδεών του Μαρξ περί πολέμου βρίσκεται στο Τζορτζ Καφέντζις, *Η Εργασία η Ενέργεια η Κρίση και το Τέλος του Κόσμου*, 2012, Αρχείο 71. Συγκεκριμένα στο κείμενο «Μεταθανάτιες Σημειώσεις Περί Πυρηνικού Πολέμου», σσ. 193-223.
 2. Καρλ Μαρξ, *Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κόμματος*, ΚΨΜ, 2018, σσ. 45. Σ' αυτό το σημείο φαίνεται ο Μαρξ να έχει πάθει «παγκοσμιοποίηση» before it was cool. Είναι ενδιαφέρον ότι αυτή είναι η κατάληξη της μηχανιστικής προσέγγισης του καπιταλισμού εξερχής.
 3. Η σύνοψη των ιδεών της Ρόζα Λούξεμπουργκ περί πολέμου και κρίσης βρίσκεται στο Sasha Lilley κ.α., *Καταστροφολογία: Η Εσχατολογική Πολιτική της Κατάρρευσης και της Αναγέννησης*, Φάλανα, 2015 και συγκεκριμένα στο κεφάλαιο «Η επικράτηση του Απόλυτου Χάους: Καταστροφολογία και Αριστερά». Το απόσπασμα βρίσκεται στη σελίδα 91.
 4. Η (παραλλαγμένη) ατάκα ανήκει στον Μάριο Τρόντι, θεωρητικό της Ιταλικής Αυτονομίας. Συγκεκριμένα προέρχεται από το κείμενο «Η Στρατηγική της Άρνησης» με ημερομηνία συγγραφής το 1965.
 5. Μια σύντομη σύνοψη της θεωρητικής προσφοράς των Ιταλών αυτόνομων μπορεί να βρει κανείς στο «Η Παραξενιά του Παράξενου Εμπορεύματος: Ιστορία της Έννοιας Εργατική Δύναμη (Μέρος Β)», *Antifa* #40, 02/2014.
 6. Επιφυλασάσαμε να τα πούμε πολύ αναλυτικότερα για τη διαδρομή της έννοιας «καπιταλιστική κρίση» στο επόμενο τεύχος. Αν πάντως κανείς ενδιαφέρεται το κεφάλαιο από το βιβλίο «Καταστροφολογία» που αναφέραμε παραπάνω είναι πολύ καλή αφετηρία.
 7. Βλ. «Οι Ωραίοι Έχουν Χρέη: Ο Ελληνικός Επεκτασισμός και το Ελληνικό Χρέος (Που Πάνε Χέρι-Χέρι)», *Antifa* #89, 03/2024.
 8. «Συζήτηση ΥΕΘΑ Ν. Δένδια με τον πρόεδρο του ΙΔΙΣ Καθηγητή κ. Υφαντή στο "Athens Security Forum"», 11/11/2025. Μπορεί να διαβάσει καμία ολόκληρη τη συζήτηση στη σελίδα του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας. Αναλυτικότερα επ' αυτού τα λέμε και στο speaking του παρόντος τεύχους.
 9. Εδώ εννοούμε τα μπλόκα της τροχαίας, την ενασχόληση του κράτους με την εγκληματικότητα, τη διόγκωση του ποινικού συστήματος, τις πολιτικές διαχείρισης της γυναικείας κακοποίησης και πάει λέγοντας.
 10. Εδώ εμπίπτουν τα κρατικά κόλπα που αφορούν τον πληθωρισμό, τις τεχνικές αυξήσεις των τιμών των προϊόντων και της ενέργειας, τις αλλαγές στην αγορά εργασίας κ.ο.κ.
 11. Βλ. «Πόλεμος, Εργατική Τάξη, Άρνηση: Ακτινογραφία μιας Εμπόλεμης Κοινωνίας», *Antifa* #97, 11/2025.
 12. Για ένα πραγματικό τέτοιο παράδειγμα αρκεί κανείς να κοιτάξει την ιστορία του Αλβανικού Μετώπου στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Βλ. *Σπουδές στο Γαλανόμαυρο (Τόμος Β')*: *Τι Ήταν και τι Ήθελε το ΕΑΜ (έλα ντε!)*, Antifa Scripta, 10/2020. Συγκεκριμένα τα κεφάλαια της ενότητας «28 Οκτωβρίου του 1940: Η Ταξικότητα του Ελληνο-Ιταλικού Πολέμου».